

NYUGAT-DUNÁNTÚLI RÉGIÓ

Múlt Jelen Jövő

Szerkesztette

LADOS MIHÁLY

Nyugat-dunántúli Regionális Fejlesztési Tanács

Nyugat-dunántúli Regionális Fejlesztési Ügynökség

Győr-Sopron, 2009

Második, javított kiadás.
Kézirat lezárva: 2009. július 10.

Lektorálta:

RECHNITZER JÁNOS

A kötet szerzői:

BAJ GABRIELLA IX.2.1., IX.5.1., IX.6.1. fejezet
CSIZMADIA ZOLTÁN IX.4.3. fejezet
DOBÓ ESZTER IX.5.3. fejezet
GROSZ ANDRÁS II.4.1., IV.1., IV.3–7., V. fejezet
HARDI TAMÁS II.1., III., IX.2.1–2. fejezet
KUNDI VIKTÓRIA IX.5.5., IX.6.1. fejezet
LADOS MIHÁLY I., II.2–3., IV.2.2–3., VI–VII., IX.4.3., IX.6.1. fejezet
NÁRAI MÁRTA VIII. fejezet
PATAKYNÉ BATHYÁNYI PIROSKA IX.3.3., IX.5.5., IX.6.1. fejezet
SMAHÓ MELINDA IX.1., IX.3.1–2. fejezet
SZABÓ IMRÉNÉ IX.5.1., IX.5.4., IX.6.2. fejezet
TILINGER ATTILA IX.2.3. fejezet
TÓTH HENRIETTA IX.4.1–2., IX.5.2., IX.6.1. fejezet
TÓTH PÉTER IX.5.5. fejezet

ISBN 978-963-06-7271-9

© Nyugat-dunántúli Regionális Fejlesztési Tanács/
Nyugat-dunántúli Regionális Fejlesztési Ügynökség 2009.
© Lados Mihály és szerzőtársai, 2009.

A mű szerzői jogilag védett. Minden jog, így különösen a sokszorosítás, terjesztés és fordítás joga fenntartott. A mű a kiadó írásbeli hozzájárulása nélkül részeiben sem reprodukálható, elektronikus rendszerek felhasználásával nem dolgozható fel, azokban nem tárolható, azokkal nem sokszorosítható és nem terjeszthető.

II. A Nyugat-dunántúli régió

2.1. A Nyugat-dunántúli régió természeti viszonyai

A Nyugat-dunántúli régiót északon és délen folyók (*Duna, Mura*), nyugaton és keleten hegy- és dombvidékek (*Nyugat-magyarországi peremvidék, Dunántúli-középhegység*) határolják. Ugyanakkor a régió nem esik egybe konkrét földrajzi-természeti tájegységekkel. Két természetföldrajzi nagytáj, s több középtáj, kistáj található a területén (2. ábra). A felszín változatos: a szinte tökéletes síkságtól a mocsaras-lápos, áradmányos területeken, dombságokon keresztül az *Alpok* legkeletibb nyúlványáig számtalan földrajzi elem megtalálható a területén, nem beszélve a folyókról, tavakról.

A régiót két nagytáj alkotja, a *Kisalföld* és a Nyugat-magyarországi peremvidék, azonban a *Pannonháalmi-dombság/Sokoró* révén a Dunántúli-középhegység nyúlványaival is találkozhatunk Győr-Moson-Sopron megyében. A Kisalföldet tovább oszthatjuk fel a *Győri-medence*, a *Marcal-medence* és a *Komárom–Esztergomi-síkság* középtájakra, a nyugat-magyarországi peremvidéket pedig az *Alpokalja*, a *Vas–Soproni-síkság*, a *Kemeneshát*, valamint a *Zalai-dombvidék* középtájakra.

A felszint elsősorban az Alpokból lefutó folyók alakították. A régió természeti tájainak meghatározó alakítói a Duna és mellékfolyói. Nagy folyamunk Európa második leghosszabb folyója a Volga után, hossza 2845 km. Napjainkban a *Duna–Majna–Rajna csatorna* révén egy 3483 km hosszú vízi út része, s ez gazdasági jelentőségét nagyban növeli. A folyó Magyarországot, így a régiót az 1850,2 folyamkilométernél éri el, míg Győr-Moson-Sopron megyét az 1886,0 folyamkilométernél hagyja el, tehát a főág mintegy 36 kilométeren át jelenti a régió, s egyben országunk északi határát.

Ez a rövid szakasz azonban nagy jelentőséggel bír, hiszen itt a folyó több kisebb ágra válik szét, a magyarországi oldalon közrefogva a Szigetköz területét. A *Szigetköz* a Győri medencének a Duna (Öreg-Duna, Nagy Duna) és a *Mosoni-Duna* által határolt kistája. Magyarország legnagyobb szigete, melynek területe: 375 km². Hossza 52,5 km, szélessége átlagosan 6–8 km. A természeti tájat a Duna mellékágrendszere teszi különlegessé. Valójában a Duna itt alsó szakasz jellegűvé válik, sok kisebb ágra szakad, s lerakja a hordalékát. A Duna egyengette a Szigetköz és a *Mosoni-síkság* felszínét, rakott le néhol több ezer méter vastag kavicsstakarót a Kisalföld süllyedő medencéjében az elmúlt 1,5 millió évben.

A Duna és a *Rába* hordalékkúpjai között alakult ki a *Fertő–Hanság medence*, amely lápjaival különleges élőhelyet biztosít, s a Kisalföld legmélyebb része. A *Fertő tó* Európa legnyugatabbra fekvő sztyepteptava és szikterülete. A tó két országhoz, Ausztriához és Magyarországhoz tartozik, de nagyobbik része osztrák terület. Partvidéke a magyarországi *Fertő–Hanság Nemzeti Park*hoz és az ausztriai *Neusiedler See–Seewinkel Nemzeti Park*hoz tartozik. A *Fertő-táj* és ennek részeként *Fertő tó* a

világörökség része. Jellegzetesen sekély tó, elsősorban a csapadékból táplálkozik. Vízsintje természetes módon ingadozó, sőt, 1865–1870 között teljesen ki is száradt.

A *Hanság* a Fertő tó medencéjének folytatása keleti irányban a Duna és a Rába hordalékkúpjai között. Természetes folytatása a *Tószög* (Seewinkel), Ausztria (Burgenland) területén. Kiterjedése 564 km², területe a nyugati nagyobb és a keleti kisebb medencékre oszlik. Alapja a pleisztocén kori homokos folyókavics. A tőzeges, mocsaras felszínből 52 kavics- és homoksziget (gorond) áll ki. Mélysége 1–1,5 méter. A lecsapolás előtt sok nyíltvíze, tava volt. Táplálói: az *Ikva*, a *Rábca* (*Répcé*). Fővízlevezető csatornája a *Fertő-csatorna*. Lecsapolása és szabályozása már a 18. században megkezdődött. A *Rábaköz* enyhén hullámos táját a Rába, *Kis-Rába*, Rábca, Répcé, és a *Kardos-ér* szabdalták fel.

Az *Alpokaljához* tartozó *Soproni- és Kőszegi-hegységek* valódi rokonságot mutatnak Európa legjelentősebb magashegységével. A kistáj szűkebb értelemben Magyarország nyugati részén fekvő tájegység, tágabb értelemben a Magyarországon, Ausztriában és Szlovéniában húzódó középhegység, az Alpok keleti nyúlványa. A hegység kőzetanyaga főleg kristályos palából és mészkőből áll. A Soproni-hegység kőzetanyaga Magyarország területén a legidősebbek közé tartozó kristályos kőzet. *Legmagasabb pontja* – egyben a régió legmagasabb pontja – a Kőszegi-hegységben (a magyar–osztrák határon) elhelyezkedő Írott-kő (883 m). A régió *legalacsonyabb pontja* a Balaton partján található, ami 104 m.

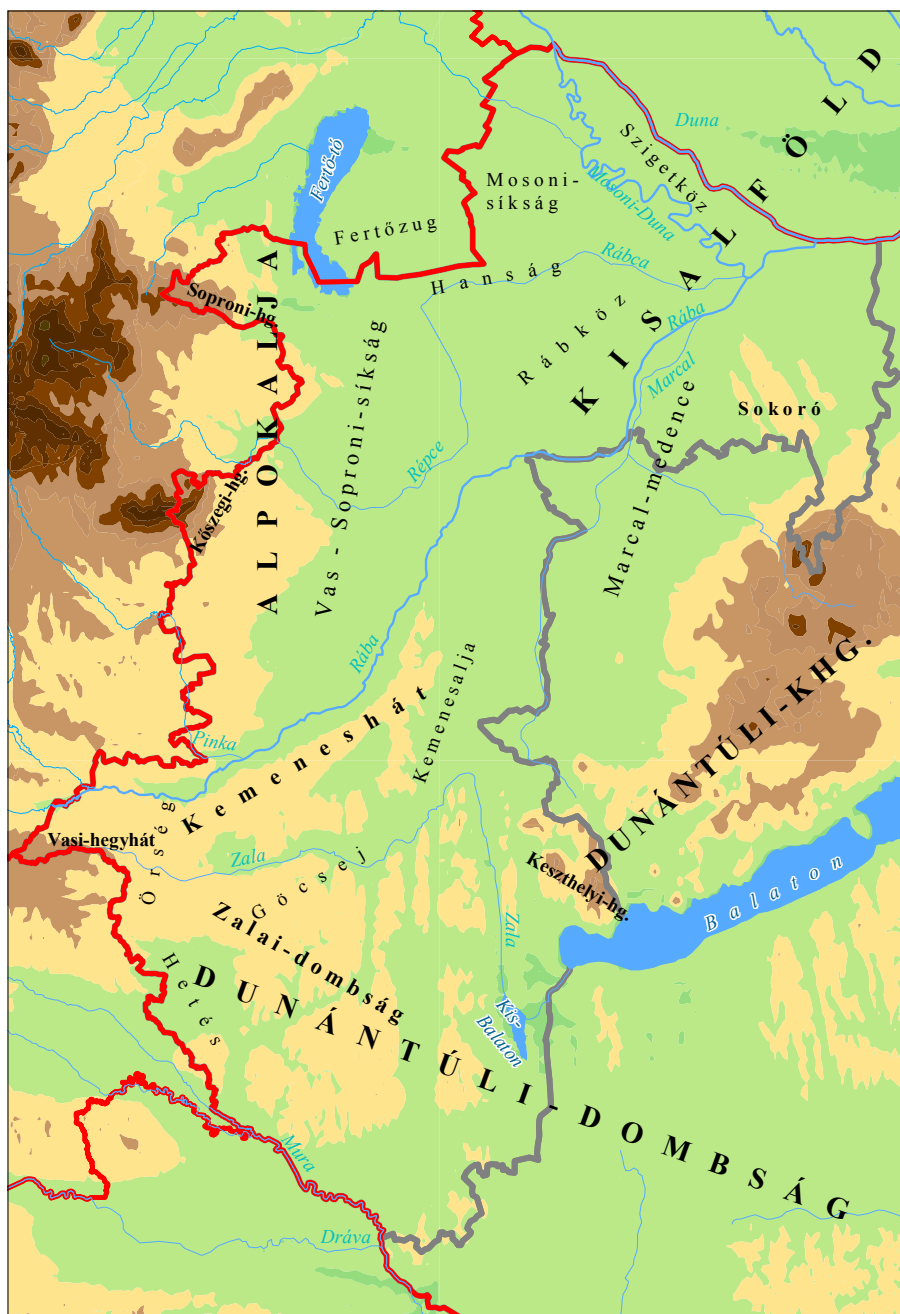
A Kisalföld peremén találjuk a Bakony nyúlványaként a Pannonhalmi dombságot, más néven Sokorói dombságot. A kistáj három párhuzamos dombhátból (*Pannonhalma*, *Ravasz–Csanaki vonulat*, *Sokoró*) és két fő völgyből (*Pannonhalmi völgy*, *Tényői völgy*) áll. A régióban itt találunk jelentősebb lösz területeket.

A nyugati-, délnyugati részek zömében dombsági felszínnel rendelkeznek. A *Kemeneshát*, *Kemenesalja* kavicstakaróját a Rába és a mellékfolyói szabdalták fel. Az üledékrétegeket áttörve 3–6 millió éve lezajlott vulkanizmus nyomai a *Ság-hegy*. Délebbre az *Órség* és a *Vend-vidék* dombvidéke erősen agyagos, kavicsos jellegű. A dombhátakon folyóvízi üledékeket találunk. Zala megye tipikus észak–déli futású völgyeit a jelenlegi folyók, de főként jelenlegi nagyobb folyóink (Rába, Duna) ősmedre szabdalta fel, amelyek mai futásukkal ellentétben északról déli irányba folytak. Ez a felszabdaltság nem kedvezett a nagyobb települések kialakulásának, így vált jellemzővé a „szeges” vagy „szeres” *falutípus*. A dombság mélyén rejlő homokkő tartalmazza a már jórészt kitermelt kőolaj vagyont, amely jelentős gazdasági értékét adta a dombságnak.

A régió *éghajlatát* tekintve meghatározó, hogy a Kárpát-medence uralkodó széliránya az északnyugati, tehát ezek a légtömegek itt érik el országunkat (dévényi „szélkapu”), erősebben érződik az *óceáni klimatikus hatás*, mint a Magyarország többi területén. Fontos továbbá, hogy a régió déli részén érik el hazánkat a délnyugatról érkező, ősssel jelentős csapadékot hozó légtömegek is. Így a régió északi részén, a Kisalföld éghajlata mérsékeltlen meleg, mérsékeltlen száraz, enyhe télű. Itt az éves csapadék 5–600 mm körül alakul. A déli-délnyugati területeken találhatók az ország leghűvösebb, legcsapadékosabb tájai is, a mérsékeltlen meleg, nedves, enyhe télű éghajlati körzethez tartoznak. Általában alacsony a hőingás, bőséges a csapadék, nem véletlen, hogy hazánkban itt őshonos egyedül az erdei fenyő. Az éves csapadék mennyisége néhol a 900 mm-t is eléri (Kőszegi-hegység), s a júliusi közép-

hőmérséklet $20\text{ }^{\circ}\text{C}$ alatt marad. Jelentős különbségeket találunk az éves napfénytartam tekintetében. A Kisalföldön eléri az évi 2000 órát is, míg a Soproni- és Kőszegi-hegységben 1700 óra körül alakul. Az évi középhőmérséklet $9\text{--}10\text{ }^{\circ}\text{C}$ körül alakul.

2. ábra A Nyugat-dunántúli régió földrajzi tájai

Forrás: Szerkesztette Hardi T.

2.2. A régió általános jellemzői

2.2.1. Terület, népesség

A Nyugat-Dunántúl területe 11 328 km², az ország területének 12,2%-a. Ennek 45,2%-a szántó, amely kissé elmarad az országos átlagtól (48,4%). Ugyanakkor egynegyede erdő, ami viszont lényegesen kedvezőbb az átlagosnál (19,8%). A régió-
n belül *kiemelkedik Zala megye erdősültsége (31,4%),* amelynél csak Nógrád (41,5%) és Veszprém (31,7%) rendelkezik kedvezőbb mutatóval.

Itt él Magyarország lakosságának egytizede, 998 ezer fő (2009. január 1.). A régió népessége a 2001-es Népszámláláshoz képest mérsékelten, mintegy *tízezer fővel csökkent.* A régió-
n belül azonban *eltérő tendenciák érvényesülnek.* Míg Vas és Zala megye lakosságszáma 8-9 ezer fővel csökkent ebben az időszakban, addig Győr-Moson-Sopron megye 6 ezer lakossal bővült. A megyében már érezteti hatását a rendszervál-
tás óta rendszeresen pozitív vándorlási egyenleg. Az évi 1-2 ezer, a megyébe települő, döntően fiatalabb korosztálynak köszönhetően a legutóbbi években újra növekszik a születések száma, igaz a természetes szaporodás egyenlege még így is évi ezerfős fogyást mutat. Ugyanakkor a régió másik két megyéjének népesség fogyását az egy-
aránt negatív természetes szaporodás és vándorlási egyenleg okozza.

A *népesség előregedése* követi a hazai trendeket, nagyjából az országos átlag kö-
rül alakul. Az *eltartottak aránya* viszont a *bővülő időskorúak és a csökkenő fiatal korosztályok* egyenlegének eredményeként 1,6 százalékponttal csökkent, ami az országos átlag másfélszerese. A Nyugat-dunántúli régióban élők *várható élettartama* viszont *a legmagasabb a régiók között* (2007-ben 78,08 év, országosan 76,91 év). *A megyék között pedig Zala megye vezet* (78,41 év). A férfiak és nők közötti várható élettartam különbség is a Nyugat-Dunántúlon a legkedvezőbb (8,30 év), amely közel 4 évvel jobb az országos átlagnál (12,10 év).

2.2.2. Településhálózat

A Nyugat-Dunántúl 665 települése alapján *a legnagyobb településszámmal rendel-
kező régiónk.* Az NYDRFT megalakulását követő időszakban a települések száma 22-vel gyarapodott alapvetően az országosan is jellemző település szétválások kö-
vetkeztében. A régió adja az utóbbi évtized településhálózat bővülésének több mint a felét (56,4%). Ami viszont sajátosabb, hogy a régió település állománya úgy is gyarapodott ebben az időszakban, hogy 8 Veszprém megyei község Győr-Moson-Sopron megyéhez csatlakozott 2001-ben.

A régió településszerkezete alapvető eltérést mutat az északi és a déli területek között (6. melléklet). Míg Győr-Moson-Sopron megyében, annak is elsősorban a középső és keleti részén a *közepes falvak* (1000-2000 lakos) alkotják a településhálózat gerincét, addig *Vasban és Zalában* a településállomány túlnyomó része *törpe- és aprófalú.* Ez a különbség természetföldrajzi, történeti és gazdálkodási okokra vezethető vissza.

A Nyugat-Dunántúlon, egyedüli régióként, *öt megyei jogú város* helyezkedik el: Győr (128 808 fő), Szombathely (79 300 fő), Zalaegerszeg (61 717 fő), Sopron (57 895 fő) és Nagykanizsa (50 744 fő)¹². A nagyobb és a közepes városok környezetében, hasonlóan az országos és nemzetközi tendenciákhoz, *szuburbanizációs folyamatok* indultak el. A folyamat során megindul a városok népességszám csökkenése, *a lakosok egy része kiköltözik a városok körüli településekre*. A régió belül ez legerőteljesebben ez Győr térségében jelentkezik napjainkban. Míg a város lakossága 2001 óta mintegy ezer fővel csökkent, addig a *Győri kistérség* lakossága ötezer fővel növekedett. A legerőteljesebben érintett települések – Győrújbarát és Vámoszabadi – népessége az elmúlt két évtized több mint másfélszeresére növekedett. Kisebb mértékben, de hasonló folyamatok figyelhetők meg Szombathely és Zalaegerszeg esetében is.

Az elmúlt egy évtizedben a *kisváros hálózat folyamatos bővülésével* másfélszeresére – 199-ről 306-ra – emelkedett a városi jogállású települések száma Magyarországon. Az *urbanizációs szint*, vagyis a városi népesség részaránya a teljes népességben elérte az ország lakosságának kétharmadát (68,1%) A folyamatból – a többi régiónál mérsékeltebb ütemben – kivette a részét a Nyugat-Dunántúl is, 21-ről 30-ra növelve városai számát. A *régió urbanizációs szintje napjainkra elérte a 60,0 %-ot*, de a legalacsonyabb értéket mutatja a hazai régiók között.

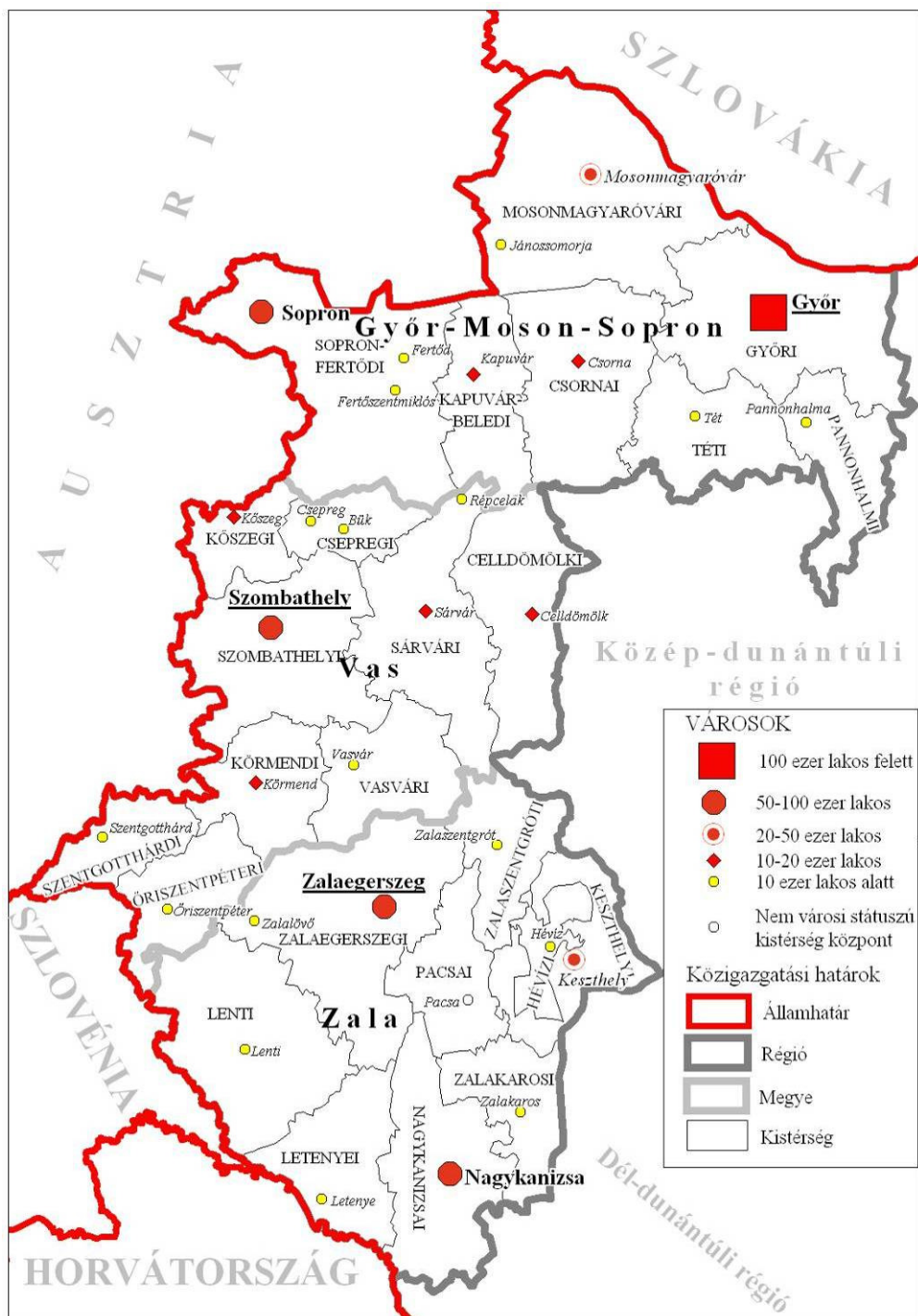
A régióban 9 új várost avatottak az NYDRFT megalakulása óta: Zalakaros (1997), Pannonhalma (2000), Zalaölvő (2000), Répcelak (2001), Tét (2001), Jánossomorja (2004), Őriszentpéter (2005), Bük (2007), Fertőszentmiklós (2008). Közülük egyedül Jánossomorja népesebb ötezer főnél. Zalakaros, a várossá avatása évében a *legkisebb népességű város* volt Magyarországon 1334 lakossal. Míg a Budapesti Agglomeráció városait kivéve a kisvárosok népessége folyamatosan csökken, addig Zalakaros az elmúlt 10 évben 450 fővel gyarapodott. A legkisebb népességű város címet 2005-ben a szintén régió béli Őriszentpéter (1226 fő) és a Borsod-Abaúj-Zemplén megyei Pálháza (1085 fő) „elhódította” Zalakarostól.

2.2.3. Kistérségek

A járásek 1984. évi megszűnését követően, a városkörnyéki konstrukció bevezetésével próbálkozott a hazai közigazgatás. A kezdeményezés az önkormányzati törvény hatályba lépésével elhalt. Az uniós csatlakozás folyamata indította el újra a megyék és a települések közötti térségi szint szervezését. A statisztikai és a területfejlesztési igények párhuzamosan generálták a folyamatot. Előbbi esetben az egységes Európai Területi Statisztikai Rendszer (NUTS rendszer) hazai alkalmazása során 1994-ben készítette el a KSH a településhálózat ún. *statisztikai kistérségeibe* történő besorolását. Az induló évben ezek száma 138 volt, amelyekből a Nyugat-dunántúli régióban 18 helyezkedett el.

¹² 2008. január 1-jei lakónépesség.

3. ábra A Nyugat-dunántúli régió

Forrás: Szerkesztette Hardi T.

A KSH a kistérségi besorolást háromévente felülvizsgálja, amelyek következményeként a rendszer szerkezete folyamatosan változik. Általában az egyes felülvizsgálatokat követően növekszik a statisztikai kistérségek száma, illetve számos település kéri másik kistérségbe történő – a valós vonzáskörzeti viszonyinak megfelelőbb – átsorolását. 2007-től az országot már 174, a Nyugat-dunántúli régiót pedig 25 statisztikai kistérség fedi le (3. ábra).

Az első 1998. évi felülvizsgálatot követően Győr-Moson-Sopron megye egy, Vas megye két kistérséggel bővült. Előbbiben a *Győri kistérségből* kivált a *Tét-Pannonhalmi kistérség*, míg Vas megyében a *Kőszegi kistérségről* a *Csepregi kistérség*, a *Szentgotthárdi kistérségről* pedig az *Őriszentpéteri kistérség* vált le. 2004-ben a Sokoró által természet-földrajzilag egymástól elkülönülő *Tét-pannonhalmi kistérség* vált kétfelé. A 2007. évi felülvizsgálat eredményeként pedig a *Keszthely-Hévízi kistérségből* alakult külön *Keszthelyi*, illetve *Hévízi kistérség*. A nagyon sok települést magában foglaló *Zalaegerszegi* és *Nagykanizsai kistérségek* esetében pedig előbbiről levált a *Pacsai kistérség*, utóbbiról pedig a *Zalakarosi kistérség*.

A területfejlesztéshez kapcsolódóan az *I. Phare Területfejlesztési Program partnerségi komponensének* ösztönzésére mintegy 150 kistérségi területfejlesztési szövetség, társulás, alapítvány jött létre. Ezek szerveződések a helyi közösségek – önkormányzatok, vállalkozások, intézmények, civil szervezetek – széleskörű partnerségére alapozták tevékenységüket. Országosan is az elsők között jött létre *Vas Megyei Elmaradt Térségek Önkormányzati Szövetsége* (VETÖSZ) „Zalakar” és a *Muramante Nemzetiségi Területfejlesztési Társulás* Zala, illetve a *Szigetközi Önkormányzatok Szövetsége* (SZÖSZ) és a „Rábatorok” *Regionális Területfejlesztési Társulás* Győr-Moson-Sopron megyében.

A területfejlesztésről és rendezésről szóló 1996. évi XXI. törvény már *önkormányzati területfejlesztési társulásokat* definiált. Ezek tagjai kizárólag önkormányzatok lehettek. Mind a szövetségek, majd a társulások közös jellemzője volt az *önkéntesség* és a *többségszavazás* lehetősége. Így egy-egy kistérségi szervezet határai – régióinkban Vas megye kivételével – nem igazodtak a KSH kistérségek határaihoz.

1999-től újabb kistérségi együttműködés indult, amely a vidékfejlesztéshez kapcsolódott. Az ún. *SAPARD kistérségeket* az együttműködésüket deklaráló települési önkormányzatok hozhatták¹³. Az egyes tagönkormányzatok kizárólag egy vidékfejlesztési kistérséghez tartozhattak. Nyugat-Dunántúlon is megalakultak a vidékfejlesztési kistérségek, melyek közül csak néhányuknak egyezett meg a tagsága a korábban létrejött önkormányzati területfejlesztési társulásokkal. *Az uniós csatlakozást követően* pedig az 1990-es évek elején indult széleskörű partnerségi elv alkalmazása született újra a *LEADER programhoz* kapcsolódóan a *LEADER akciócsoportok* megalakulásával. A másfél évtized alatt létrejött különböző kistérségi szerveződések és a KSH körzetek területi illeszkedése elvált egymástól. Ez a kistérségi szint és fogalom szétdarabolásához, kuszaságához vezetett (3. táblázat).

Az új évtized új szereplőként jelent meg a színen a *közigazgatás szervezés*. Az *IDEA Program* keretében elkezdődött egy együtt gondolkodás a kistérségi államigazgatási hatáskörök illetékességi területeinek egységesítéséről, keretet biztosítva

¹³ Az önkormányzati területfejlesztési társulásoknak a megyei önkormányzatok is tagjai lehettek. Győr-Moson-Sopron megye önkormányzata valamennyi önkéntesen alakult társulásnak tagja volt, ösztönözve és segítve ezzel is a partnerség ennek a formájának az erősítését a megyében.

az önkormányzati közszolgáltatások hatékony megszervezéséhez. A törvénykezési folyamat eredményeként először az 1996. évi területfejlesztésről és rendezésről szóló törvény módosításával (2004. évi LXXV. törvény) 2004. szeptember 1-jén hatályba lépett a statisztikai kistérségi határokhoz igazodó kistérségi területfejlesztési tanácsok létrehozásának lehetősége. Ezt követően a 2004. évi CVII. törvény létrehozta a települési önkormányzatok többcéltű kistérségi társulását. 2006. év végéig 162 többcéltű kistérségi társulás alakult meg az országban. Nyugat-Dunántúlon, az akkor érvényes KSH kistérségi besorolásnak megfelelően 22 társulás alakult meg. Számuk Zala megye KSH kistérségeinek 2007. évi bővülését követően a 25-re emelkedett.

3. táblázat A Nyugat-dunántúli régió kistérségi típusai

Megye	KSH kistérségek száma 1994-ben	KSH kistérségek száma 2009-ben	Önkormányzati területfejlesztési társulások száma 2007-ben	Vidékfejlesztési kistérségek száma 2004-ben	Többcéltű kistérségi társulások száma 2009-ben	LEADER akciócsoportok száma 2007-ben
GYMS	5	7	15	11	7	3
Vas	7	9	9	8	9	2
Zala	6	9	21	17	6	4
NYD	18	25	45	38	25	9

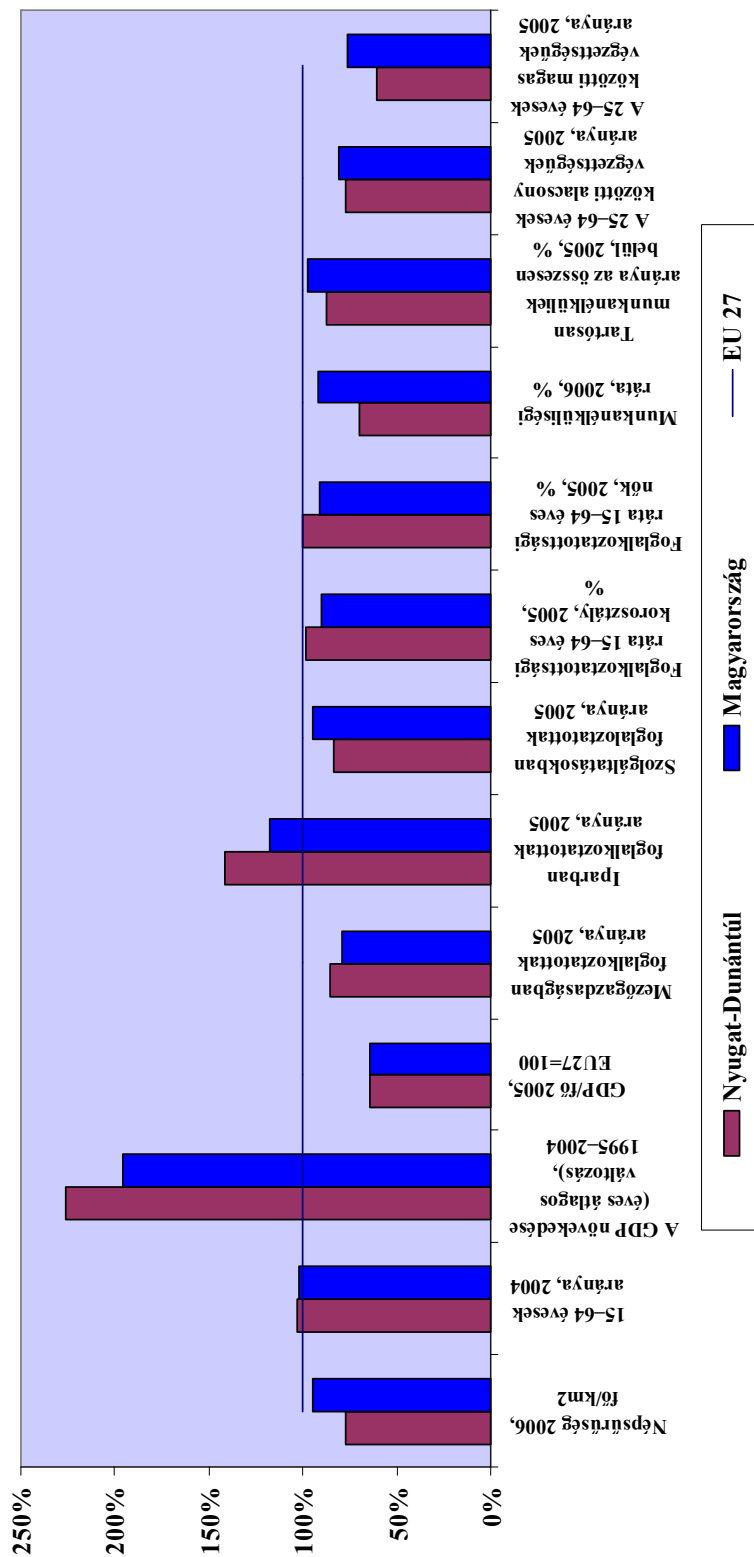
Forrás: Szörényiné, 2007. 108. o. alapján szerkesztette Lados M.

2.3. A Nyugat-dunántúli régió az európai térben

A Nyugat-Dunántúl pozicionálását az Európai Unió 27 országának 274 hasonló feladattal és funkcióval rendelkező régiójával összevetve célszerű elvégezni. Szeretnénk a hagyományos gazdasági növekedés alapú megközelítést oldani, azonban a regionális fejlődés mérhetősége mindmáig a bruttó hazai termék (GDP) mértékével, annak változásával írható le legtömörebben. A Nyugat-Dunántúl helyzete kettős, hiszen az EU egészét tekintve a régiók közötti a rangsorban a mezőny második felében helyezkedik el. A Nyugat-Dunántúlon a vásárlóerő paritáson számolt egy főre jutó GDP értéke (15 100 euró/fő) nem éri el az uniós átlag bővös 75%-át (2006-ban 63,8%), így európai léptékben elmaradott térségnek minősül. Ugyanakkor az elmúlt évtizedben az EU 15 legdinamikusabban – az uniós átlagnál közel két és félszer gyorsabban – fejlődő régiói között helyezkedik el (Rechnitzer 2007), folyamatosan közelítve az említett bővös határt.

A jövedelemtermelésen kívül számos más mérőszámmal is jellemezhetjük a Nyugat-Dunántúl helyzetét az európai régiók között (4. ábra). Az értékelt mutatók közül kettő a GDP nagyságát és változását, öt a foglalkoztatás mértékét és szerkezetét, kettő a munkanélküliséget és négy a népsűrűséget és a demográfiai, valamint a végzettség szerinti szerkezetet mutatja be, mind az EU, mind Magyarország átlagára vetítve. A vizsgált tényezők a fenti összevetésben három csoportba sorolhatók: az uniós átlagtól elmaradó (6 db), az uniós átlagkörüli (3 db), valamint az uniós átlagnál kedvezőbb mutatók (4 db). Ugyanakkor 4 kivételtől eltekintve (2 gyengébb, 2 átlagos) a régió valamennyi vizsgált elemet tekintve kedvezőbb képet mutat a hazai átlagnál.

4. ábra A Nyugat-dunántúli régió néhány jellemzője az Európai Unióval összevetve

Forrás: KSH és Növekvő régiók ..., 2007. alapján szerkesztette Reisinger A.

A demográfiai és a foglalkoztatási adatok nem mutatnak jelentős eltérést az uniós összevetésben, jelezve azt, hogy *a népesség korszerkezete és a foglalkoztatás egésze, illetve a nők foglalkoztatási szintje egyaránt belesimul az európai trendekbe*. Elgondolkodtató az *iskolázottságban* jelentkező látványos különbség. A fejlett, jelentős kibocsátás képviselő ipari potenciál nem párosul az európai szintet elérő magas iskolai végzettséggel. Így a régió inkább *a közepes végzettségűek számára* kínál nagyobb tömegben munkát. *Kiemelkedő az iparban foglalkoztatottak aránya az európai átlaghoz képest*, amely jelzi, hogy a régió gazdasági szerkezetében még mindig az ipar képezi a gazdaság motorját, határozza meg a régió fejlődési lehetőségeit. Figyelemre méltó az európai léptékben is alacsony *munkanélküliség* értéke (Rechnitzer 2007).

A 2004-ben és 2006-ban az EU-hoz újonnan csatlakozó országok esetében a gazdaság átalakulása, a fejlett országhoz való közelsége befolyásolja az egyes régióknak a Közép-európai térben betöltött helyzetét, szerepét (5. ábra). A EU korábbi határvonala mentén kialakult egy *észak-dél irányú fejlődési-növekedési tengely*, míg a térség és azon belül az egyes országokban is megfigyelhető egy *főváros–nyugat–kelet* hármas tagozódású *fejlődési lejtő*.

A nyugat fejlődési zóna, a „közép-európai bumeráng” a Gdańks-Poznan-Wrocław-Prága-Brno-Bécs-Pozsony-Budapest¹⁴ övezetet fogja át, ahol a makro-régió dinamikus nagyvárosai találhatók és közvetlen kapcsolatban állnak Ausztriával és Németországgal. A kedvező elérhetőségi viszonyok, a kulturális közelség következtében, így a német és osztrák kis- és közepes vállalkozások ebben az övezetben telepedtek meg. A keleti övezetben, a „keleti falban” a fejlettség mutatói megtörnek, lépcsőzetesen csökkennek. Ezek a régiók döntően mezőgazdasági térségek. Településhálózatuk jellemzően falusias és kisvárosi, amelyben a megújulás erőforrásai szegényesek, elérhetőségük kedvezőtlen, ebből eredően a külföldi tőke érdeklődése mérsékelte.

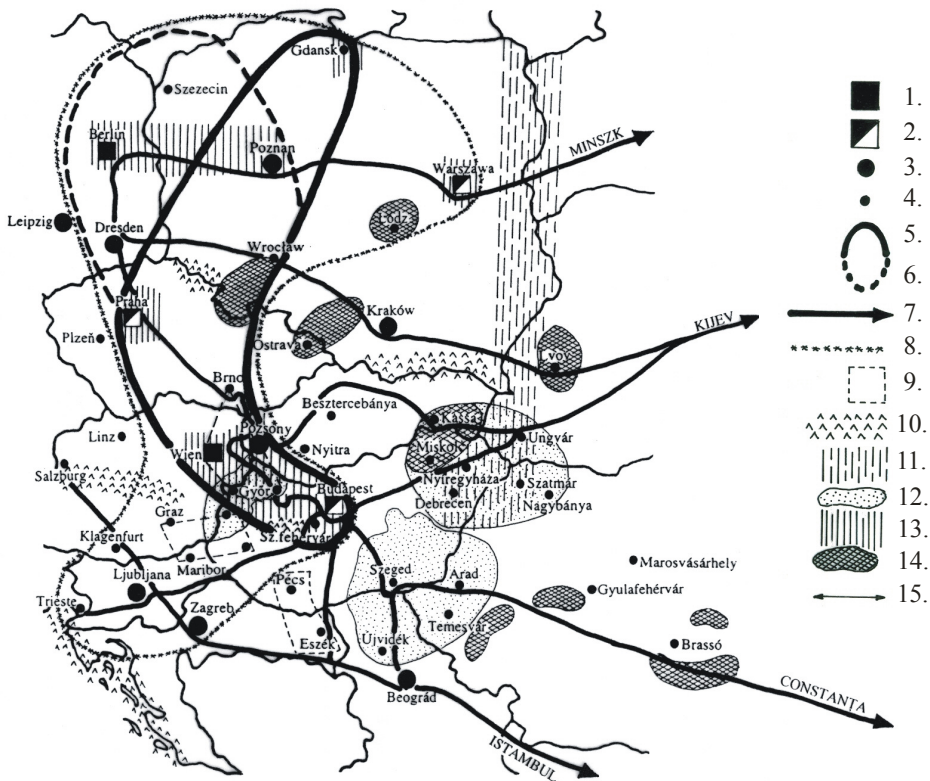
Ezt a helyzetet jeleníti meg a bonni székhelyű *Empirica Kutatóközpont* „Jövőbeli befektetési helyszínek Kelet-Európában” című tanulmánya. Az elemzés 1990-1992 közötti adatok alapján 156 kelet-közép-európai régiót fogott át, egyrészt 25 indikátor értékelésével, másrészt szakértői és helyszíni felmérések alapján. Megállapításuk szerint a kiválasztott jövőbeli befektetési helyszínek többsége a vizsgált országok nyugati felében található, sok esetben határ menti térségek, azaz a szomszédságból fakadóan kialakult gazdasági, társadalmi kapcsolatok hozzájárultak ezen régiók magasabb fejlettségéhez (Rechnitzer 1998).

A Nyugat-Dunántúl egésze a nyugati határon helyezkedik el, azonban a régión belül is érzékelhető egy észak-déli fejlettségi lejtő. *A Nyugat-Dunántúl északi része a közép-európai fejlődési tengelyen helyezkedik el*. Ennek határa a bécsi térség kisu-gárzásának a határa. Bécs az elmúlt két évtizedben tudatosan szervezi Közép-Európának ezt a kedvező fejlődési adottságú térségét. Ez megjelenik a város *legutóbbi fejlesztési stratégiáiban* is (STEP 95, STEP 04). Bécs vezetésével a határos osztrák és a határ menti cseh, szlovák és magyar régiókkal közösen – a megelőző másfél évtizedes határ menti együttműködések és közös stratégia formálás eredmé-

¹⁴ A „közép-európai bumeráng” fejlődési övezet megfogalmazás az 1990-es évek elején Gorzelak, lengyel regionalistától származik (Gorzelak 1994). Az átalakulás kezdeti szakaszában a kelet-német tartományok a német egyesítés következtében inkább befelé fordultak. Ezért nem szerepel pl. Berlin a bumerángban. 1990-től Németország fővárosa újra Berlin. A város megkezdte világvárosi szerepkörének újraépítését. Természetesen ez egyre erőteljesebben hat a közép-európai térben.

nyeként – elindították a *CENTROPE* együttműködést. Magyar oldalról a nyilatkozathoz Győr-Moson-Sopron megye és Győr csatlakozott. Az aláíró felek (az érintett tartományok/régiók/megyék és nagyvárosok elnökei és polgármesterei ezt a megalapodást rendszeresen megújítják¹⁵ és az együttműködők köre is bővül. Sopron 2005-ben, Vas megye és Szombathely 2006-ban csatlakozott a *CENTROPE* kezdeményezéshez.

5. ábra Az átalakulási folyamatok területi koncentrációja Közép-Európában

Jelmagyarázat: 1. Nemzetközi jelentőségű város; 2. Potenciálisan nemzetközi jelentőségű város; 3. Transznacionális jelentőségű város; 4. Regionális centrum, nemzeti jelentőséggel; 5. Jelenlegi fejlődési zóna; 6. Potenciális fejlődési zóna; 7. Európai közlekedési folyosó; 8. Észak-déli jövőbeli együttműködő térség fejlődési lehetőséggel; 9. Potenciális multi-regionális együttműködés; 10. Idegenforgalmi körzet; 11. Periférikus térség; 12. Multi-regionális együttműködés; 13. Fejlesztési magterület; 14. Hagyományos ipari körzet; 15. Együttműködési irány.
Forrás: Lengyel–Rechnitzer, 2004. 286. o.

¹⁵ A *CENTROPE* együttműködésről szóló politikai nyilatkozatot 2003. szeptember 22-én írták alá az érintettek, az alsó-ausztriai Kitsee-ben. 2005. április 19-én St. Pöltenben, illetve 2006. március 2-án Bécsben a résztvevők Memorandum formájában erősítették meg további együttműködési szándékukat, majd 2007. november 26-án Pozsonyban politikai határozat aláírásával deklarálták azt.

A régió déli részén kisebb léptékben, de hasonló szervező szerepet kezd felvállalni *Stájerország* és tartományi székhelye *Graz*. Kezdeményezésükre évek óta elindult az ún. *Jövőrégió* (Zukunft Region) együttműködés szervezése.

2.4. A régió jövedelmi viszonyai

A Nyugat-dunántúli régió a rendszerváltás hazai nyertesei közé tartozik. Ez legjobban talán az egyes gazdasági csoportok jövedelmi helyzetén keresztül fogható meg. A gazdaság egészének jövedelmi viszonyait az egy főre jutó GDP-vel írhatjuk le regionális, illetve megyei szinten. Az önkormányzatok bevételi potenciálját a saját bevételek, azon belül a helyi adók mintegy 85%-át biztosító iparűzési adó bevétel reprezentálja megfelelően. A lakossági jövedelmek területi viszonyai pedig közvetlenül az egy főre jutó személyi jövedelemadó alap, közvetett módon pedig a személygépkocsik sűrűsége és átlagos életkori adatai segítségével írhatók le.

2.4.1. A gazdaság jövedelemtermelése

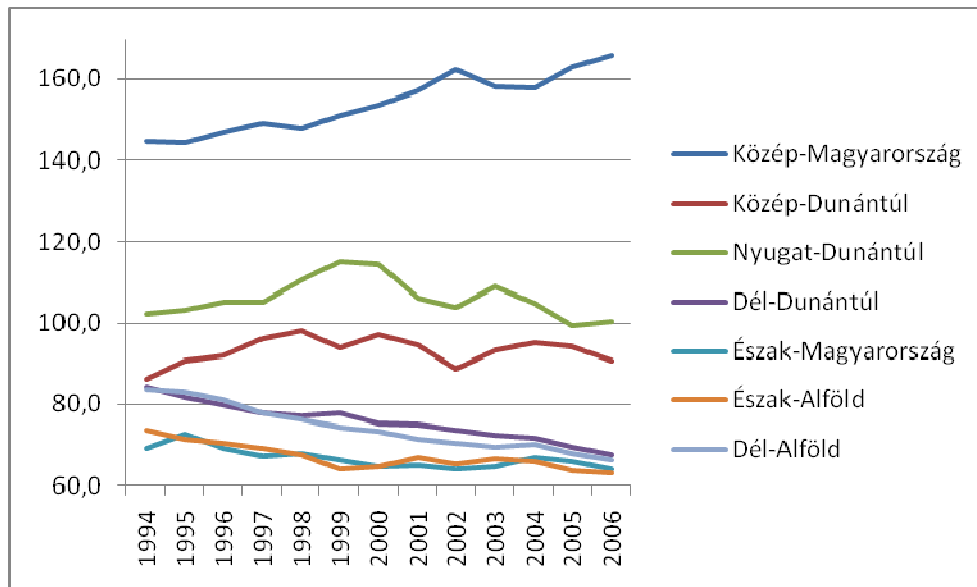
A Nyugat-dunántúli régió bruttó hozzáadott értéke piaci beszerzési áron 2006-ban meghaladta az 2369 milliárd forintot, és a központi régió mellett ezzel az egyetlen régió hazánkban, amelyben az egy főre jutó GDP meghaladja az országos átlagot (6. ábra). Igaz, míg a 90-es években egyértelműen egy az országos folyamatokhoz viszonyított pozitív tendencia volt megfigyelhető, addig 2000 óta jelentősen csökkent az országos átlaghoz viszonyított fejlettségi mutató értéke. Ez elsősorban a Közép-magyarországi régióhoz viszonyított gyorsabb növekedésére vezethető vissza.

A régiót alkotó megyék is jól állnak az egy főre jutó GDP rangsorában. Budapestet követően a második (Győr-Moson-Sopron), a negyedik (Vas), valamint Komárom-Esztergom, Fejér és Pest megyét követően a hetedik (Zala) helyen szerepelnek. A rendkívül dinamikus gazdasági szerkezetváltás nem volt azonos mértékű a régióon belül. Csakúgy, mint országos viszonylatban, a Nyugat-dunántúli régióban is a már meglévő területi különbségek további növekedése figyelhető meg a kiegyenlítődés helyett (7. ábra). A régió GDP-jéből Győr-Moson-Sopron megye részesedett a legnagyobb arányban, a legkisebb mértékben pedig Zala megye. Ugyanakkor szembevetendő Vas megye kezdeti lendületének megtörése.

Az egy főre jutó GDP értékét az országos átlaghoz viszonyítva kiderül, hogy Győr-Moson-Sopron megyében az 1994-es plusz 3,5 százalékpontos előny az országos átlaggal szemben 2006-ra több mint 15 százalékpontosra emelkedett (közben volt, amikor meghaladta a 34 százalékpontot is). Vas megyében elsősorban az alacsonyabb hozzáadott értékű tevékenységek letelepedésének köszönhetően az 1994-es 105,3%-ról 1999-re az országos átlag 117,7%-ára növekedett az egy főre jutó GDP értéke, azonban ezt követően bizonyos szektorokban tapasztalható kivonulás eredményeként jelentősen csökkent a gazdasági dinamika, és 2003-ra már az országos átlag alá süllyedt (98,7%). Zala megyében ugyanakkor a fejlődés mértéke még az országos átlagtól is elmaradt, és az attól mért 5 százalékpontos hátránya ugyan-

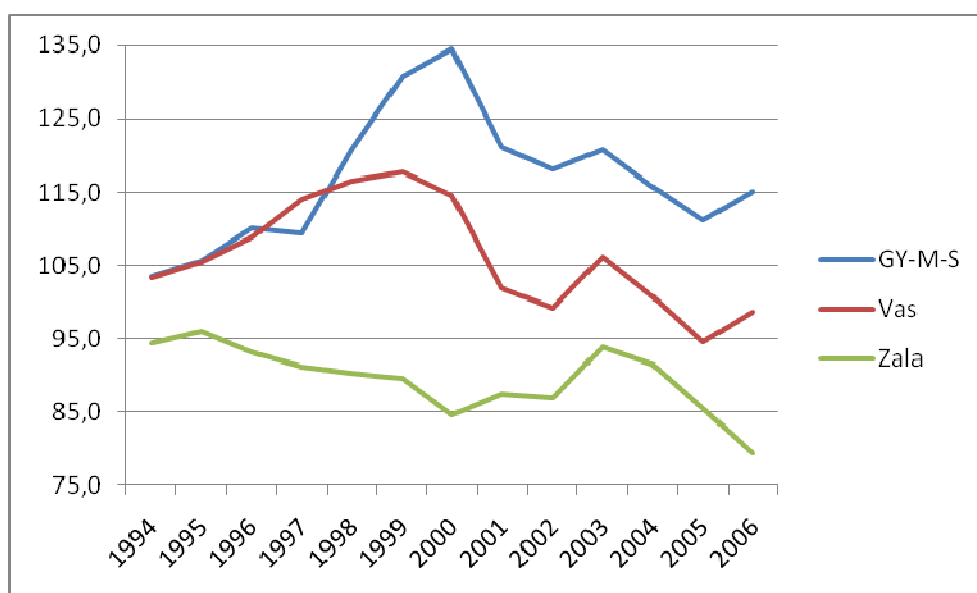
ezen időszak végére 21 százalékpontra romlott, különösen a 2003-at követő pár év negatív folyamatainak hatására.

6. ábra Az egy főre jutó GDP az országos átlag százalékában, régióként (1994–2006)

Forrás: KSH alapján szerkesztette Grosz A.

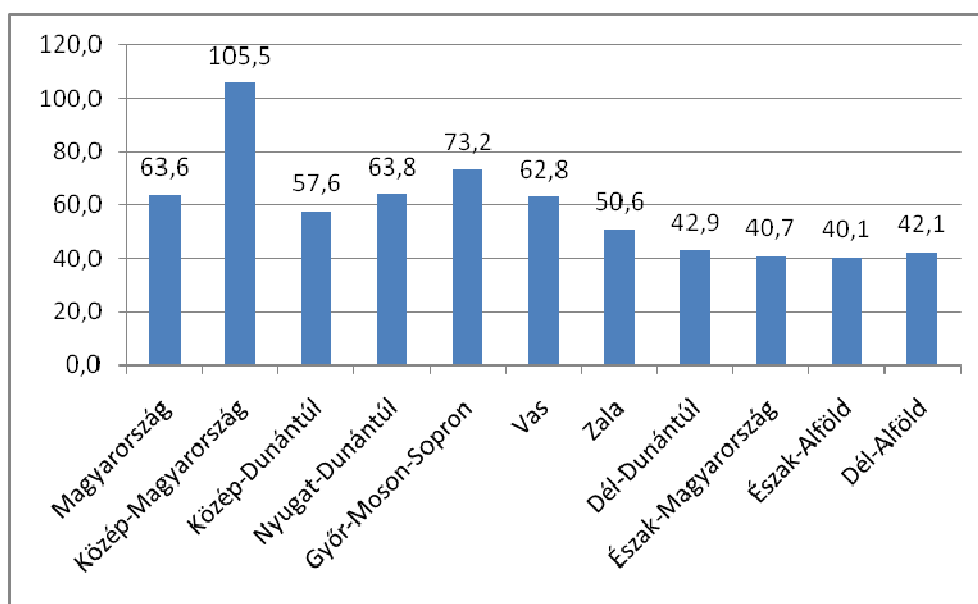
7. ábra Az egy főre jutó GDP az országos átlag százalékában, megyénként (1994–2006)

Forrás: KSH alapján szerkesztette Grosz A.

Ha a 2006. évi egy főre jutó GDP-t vásárlóerő-paritáson a kibővített *Európai Unió (EU27) átlagához viszonyítjuk (8. ábra)*, a legfejlettebb Győr-Moson-Sopron megye értéke már megközelítette az unióban kritikusnak számító – az elmaradott térségi kategóriába sorolás kritériumaként megjelenő bűvös – 75%-ot (73,2%). Ugyanakkor Vas és Zala megye 62,8, illetve 50,6%-on állt, amelyek jelentősen elmaradnak a kritikus értéktől, viszont mutatóik messze meghaladják a fejletlenebb hazai régiók átlagos értékeit. A Nyugat-dunántúli régió egészének hasonló fejlettségi mutatója 63,8%, második legjobb érték a hazai régiók között. A *2004 után csatlakozott országokat tekintve is csak néhány fővárosi/központi régió* – Prága, Pozsony, Varsó – és a *cseh régiók egy része rendelkezik kedvezőbb képpel.*

8. ábra Az egy főre jutó GDP alakulása vásárlóerő-paritáson számítva az EU27 százalékában (2006)

Forrás: Eurostat és KSH alapján szerkesztette Grosz A.

2.4.2. Az önkormányzatok jövedelme

Az önkormányzatok 1990. évi megalakulását követően a *helyi önkormányzatokról szóló 1990. évi LXXXIII. törvény*, illetve a *helyi adókról szóló 1990. évi C. törvény* megadta a helyi közösségek számára a saját döntésű helyi bevételek képzésének lehetőségét. Fokozatosan egyre több önkormányzat élt a helyi adóztatási jogával, bevezetve egy vagy több helyi adót. Az 1992. évi 50%-os szinthez képest napjainkra az önkormányzatok szinte teljes körűen (99,2%) adóztatják a helyi közösséget. Igaz ez a Nyugat-dunántúli régióra is, ahol a 655 önkormányzatból mindössze 15 település nem vezetett be valamilyen helyi adót 2009-ig.

Nemzeti szinten a helyi adóbevételek összege 1999 és 2005 között megduplázódott, 200-ról 400 milliárd forintra emelkedett, napjainkra pedig eléri az 500 milliárd forintot, amely átlagosan a helyi költségvetések forrásainak egyhatodát adja. A Nyugat-dunántúli régió egésze valamelyest elmarad az országra jellemző növekedési ütemtől (4. táblázat). Valójában csak Közép-Magyarország és Közép-Dunántúl helyi adó bevételeinek bővülése gyorsabb, a többi régiót megelőzi a Nyugat-Dunántúl. A régión belül Vas és Zala megye növelte az átlagnál mérsékelt ütemben helyi adó bevételeit. Ugyanakkor Győr-Moson-Sopron megye önkormányzatainak forrásbővülésének ütemét (235%) csak Komárom-Esztergom (283%) és Pest megye (256%) előzi meg.

Minél magasabb a helyi adóbevételek aránya a helyi bevételekben, annál kedvezőbb helyzetben vannak a helyi önkormányzatok, hiszen növekszik a szabadon felhasználható forrásaik köre, javul az esélyük a külső – pl. Európai Unió – fejlesztési források felhasználására, a szükséges társfinanszírozás biztosítására. Ebben a tekintetben is csak Közép-Magyarország és a Közép-Dunántúl előzi meg régióinkat. A Nyugat-Dunántúl nagyobb városai pedig kifejezetten kedvező pozícióban vannak e tekintetben.

Az egy lakosra jutó helyi adóbevételeket tekintve a régiós sorrend nem változik a korábban tárgyalt mutatókhoz képest, mind 1999-ben, mind 2005-ben: 1. Közép-Magyarország, 2. Közép-Dunántúl, 3. Nyugat-Dunántúl. A lemaradás viszont növekedett az első két helyezetthez mérten, alapvetően Vas megye a többiekénél lényegesen mérsékelt ütemű helyi adóbevétel bővülése következtében.

4. táblázat Helyi adó bevételek súlya az önkormányzati bevételekben

Megyék, régiók	Helyi adó bevételek						Egy lakosra jutó helyi adó bevétel	
	összesen		megoszlása		aránya a tárgyévi bevételekben			
	Millió Ft		%				Ft	
	1999	2005	1999	2005	1999	2005	1999	2005
Győr-Moson-Sopron	7 018	16 519	3,5	4,2	11,4	14,8	16 533	37 407
Vas	5 302	8 250	2,7	2,1	13,5	11,3	19 901	31 206
Zala	4 823	8 914	2,4	2,2	10,2	10,1	16 448	30 302
Nyugat-Dunántúl	17 143	33 683	8,6	8,5	11,6	12,3	17 419	33 678
Közép-Dunántúl	20 030	42 445	10,1	10,7	12,4	14,2	18 091	38 303
Dél-Dunántúl	12 510	24 043	6,3	6,0	8,6	8,7	12 834	24 768
Észak-Magyarország	14 327	28 244	7,2	7,1	7,1	7,7	11 288	22 390
Észak-Alföld	15 651	30 053	7,9	7,6	7,1	7,5	10 284	19 602
Dél-Alföld	16 446	29 921	8,3	7,5	9,0	8,6	12 256	22 208
Közép-Magyarország	102 256	209 535	51,6	52,7	20,0	24,9	35 952	73 375
Ország összesen	198 363	397 923	100,0	100,0	12,7	14,2	19 751	39 490

Forrás: MÁK és KSH alapján szerkesztette Lados M.

A helyi adók szerkezetében egyre inkább az *iparűzési adó* (IPA) a *legdominánsabb*. Közel 2700 önkormányzat vezette be ezt az adótípust. A helyi adóbevételekben aránya meghaladja a 85%-ot. Ugyanakkor az IPA-ból származó bevétel erősen koncentrált, alapvetően a nagyobb, iparosodottabb, szélesebb gazdasági bázissal rendelkező önkormányzatok bevételi forrása. Budapest és agglomerációja szedi be az IPA 55%-át,

míg a megyei jogú városok további 25%-át. Vagyis 200-250 önkormányzatnál csapódik le az IPA mintegy 80%-a, a maradék 20% jut a többi 2500 – 2600 IPA-t alkalmazó önkormányzatnak.

A régió nagyvárosai – Sopron kivételével – legalább megduplázták IPA bevételeiket 2000 és 2008 között (5. táblázat). Összességében pedig megháromszorozták, 10-ről 30 milliárd forintra emelkedett ez a bevételi forrásuk. A mezőnyből kiemelkedik Győr, amelyen kívül csak Tatabánya rendelkezik négyszerest is meghaladó IPA forrásbővüléssel a megyei jogú városok között. Győr az egy főre jutó IPA bevétel listáját is toronymagasan vezeti 2008-tól, de az átlag fölött teljesít Szombathely, Nagykanizsa és Zalaegerszeg is.

5. táblázat A megyei jogú városok iparüzési adó bevétel (2008)

Megyei jogú városok	Iparüzési adó		IPA változása	Egy lakosra jutó IPA	Helyi adók összesen
	2000	2008	2008/2000	2008	
	ezer Ft		%	Ft/fő	ezer Ft
Győr	3 587 387	15 725 182	438,3	122 082	17 454 225
Szombathely	1 995 574	4 873 501	244,2	61 457	5 804 620
Zalaegerszeg	1 581 222	3 516 187	222,4	56 973	3 586 399
Nagykanizsa	1 195 827	2 957 035	247,3	58 274	3 398 664
Sopron	1 366 179	2 629 327	192,5	45 415	3 547 894
<i>Nyugat-Dunántúl</i>	<i>9 726 189</i>	<i>29 701 232</i>	<i>305,4</i>	<i>45 415</i>	<i>33 791 802</i>
Székesfehérvár	4 840 810	11 754 350	242,8	115 516	11 882 508
Debrecen	4 017 451	8 764 748	218,2	42 737	10 711 736
Pécs	2 843 265	7 136 264	251,0	45 551	8 517 696
Szeged	3 253 843	7 068 355	217,2	42 316	8 641 968
Miskolc	2 863 818	6 703 967	234,1	39 182	8 611 597
Kecskemét	2 222 793	5 411 469	243,5	49 054	6 444 154
Nyíregyháza	2 154 121	4 618 839	214,4	39 520	6 050 570
Dunaújváros	2 296 986	4 450 909	193,8	90 497	4 785 776
Tatabánya	881 504	3 791 520	430,1	53 866	4 997 404
Veszprém	1 405 507	3 675 269	261,5	59 006	4 830 856
Szolnok	1 809 718	3 497 225	193,2	46 625	4 374 755
Eger	1 413 610	2 674 320	189,2	47 686	3 288 765
Békéscsaba	1 250 754	2 487 787	198,9	38 361	2 792 703
Kaposvár	1 154 300	2 270 972	196,7	33 662	3 048 486
Szekszárd	824 874	1 507 236	182,7	44 325	1 585 174
Érd	477 655	1 360 986	284,9	21 577	1 744 375
Salgótarján	764 890	1 234 222	161,4	31 906	1 617 034
Hódmezővásárhely	790 785	1 178 820	149,1	24 924	1 764 142
<i>Többi MJV</i>	<i>35 266 684</i>	<i>79 587 258</i>	<i>225,7</i>	<i>48 027</i>	<i>95 689 700</i>
<i>Megyei jogú városok összesen</i>	<i>44 992 873</i>	<i>109 288 490</i>	<i>242,9</i>	<i>53 688</i>	<i>128 324 677</i>

Forrás: PM és KSH alapján szerkesztette Lados M.

2.4.3. A lakossági jövedelmek

A lakossági jövedelmek különbségeit talán legjobban az SZJA alapját képező jövedelmek reprezentálják. A listát ezúttal is Közép-Magyarország és Közép-Dunántúl vezeti (6. táblázat), míg Nyugat-Dunántúl – szintén az országos átlag feletti értékkel – a harmadik az *egy állandó lakosra jutó SZJA alapot* tekintve, 20-25 százalékponttal meghaladva a többi régió mutatóját. *A régió belül azonban jelentős különbségek tapasztalhatók.* Győr-Moson-Sopron és Vas megye 10 százalékponttal az átlag felett helyezkedik el, Zala pedig 3-mal alatta. A régió kistérségei között még erőteljesebb a mutató szórása. A nagyobb lélekszámú és/vagy erősebb gazdasági bázissal rendelkező kistérségek – kivéve Nagykanizsa – az országos átlag feletti jellemzővel bírnak: győri, szombathelyi, kőrmendi, zalaegerszegi, sárvári, szentgotthárdi, sopronföldi, mosonmagyaróvári.

Ha ugyanezt a mutatót nem lakosságszámra, hanem *egy adófizetőre* vetítjük, akkor lényegesen *kedvezőtlenebb kép* tárul elénk. A rangsorban a régió továbbra is harmadik, de az országos átlagtól több mint 8 százalékponttal elmaradva. A gyengébb régiókkal szemben pedig csupán 5-10 százalékpont az előnye. Ezúttal már csak a győri és a szombathelyi kistérség múlja felül az átlagot. A régió legkisebb kistérségei pedig az átlag 71-76%-os sávjában tartózkodnak: zalakarosi, pacsai, zalaszentgróti, őriszentpéteri, letenyei, vasvári.

Az SZJA rendszerében lévő torzítások – nem adóköteles, illetve be nem vallott jövedelmek magas aránya – valamelyest tompíthatók, illetve az SZJA alap által kirajzolt kép árnyalható, ha valamilyen *nem direkt jövedelemmutatót* vizsgálunk. Erre valamilyen, a jövedelem felhasználását leíró tényező lehet alkalmas, például a *személygépkocsi ellátottság*. A rendszerváltástól napjainkig eltelt 20 évben – a lényegesen kevesebb ráfordítást igényelő *telefonia* után – talán ennek a mutatónak a bővülése volt a leglátványosabb.

Csak az elmúlt 10 évben 33%-kal, 225-ről 300-ra emelkedett az ezer lakosra jutó személygépkocsik száma országosan (7. táblázat). *A régió és a régió valamennyi megyéje az átlag fölött helyezkedik el.* Sőt, ez esetben a Nyugat-Dunántúl megelőzi a Közép-Dunántúlt. A régió kistérségeinek fele is az átlagosnál kedvezőbb értékkel rendelkezik. Ezek sorából kiemelkedik a *Hévízi kistérség* (378 db), amelyik még a Közép-magyarországi átlagot is (348 db) messze meghaladja. Ugyanakkor a látható jövedelmek esetében jelentősen elmarad az átlagtól.

Tovább árnyalhatja a képet, ha vizsgálatba bekapcsoljuk a *személygépkocsik átlagos életkorát* is. Ez esetben a régiós átlagot jelentős mértékben meghatározó Győr-Moson-Sopron megye mutatójánál (9,8 év) csak a közép-magyarországi jobb (9,4 év). Az abszolút első ugyanakkor a *Sopron–Fertődi kistérség* (8,8 év), az országos átlagnál (10,3 év) másfél évvel fiatalabb gépkocsi állománnyal. Minden bizonnyal ebben már szerepet játszanak az SZJA rendszere által nem látható azon jövedelmek, amelyet a régió munkavállalóinak egy része a határ másik oldalán keres, illetve Hévíz esetében a turizmus statisztikailag nem látató személyi jövedelmei.

6. táblázat A lakossági jövedelem alakulása a régióban, kistérségenként

Kistérség/megye/régió	Egy állandó lakosra/adófizetőre jutó személyi jövedelem adó-alapot képező jövedelem*					
	Ft			az országos átlag %-ában		
	1999	2003	2007	1999	2003	2007
<i>Győr-Moson-Sopron megye</i>						
Csornai	266 029	470 662	1 443 295	86,2	89,3	82,1
Győri	406 671	683 250	1 909 528	131,8	129,7	108,6
Kapuvár–Beledi	282 440	471 282	1 386 437	91,5	89,5	78,9
Mosonmagyaróvári	325 415	532 339	1 551 525	105,5	101,0	88,3
Pannonhalmi	271 330	482 804	1 520 430	87,9	91,6	86,5
Téti		465 313	1 478 244		88,3	84,1
Sopron–Fertődi	326 661	542 089	1 655 332	105,9	102,9	94,2
<i>Győr-Moson-Sopron megye</i>	<i>346 670</i>	<i>580 691</i>	<i>1 698 778</i>	<i>112,3</i>	<i>110,2</i>	<i>96,6</i>
<i>Vas megye</i>						
Celldömölki	296 523	485 785	1 421 822	96,1	92,2	80,9
Csepregi	272 569	473 775	1 420 851	88,3	89,9	80,8
Körmendi	354 073	598 234	1 658 455	114,7	113,6	94,3
Kőszegi	315 879	516 322	1 573 463	102,4	98,0	89,5
Óriszentpéteri	231 361	411 744	1 307 754	75,0	78,2	74,4
Sárvári	343 113	563 988	1 506 816	111,2	107,1	85,7
Szentgotthárdi	335 988	546 345	1 683 517	108,9	103,7	95,8
Szombathelyi	387 870	654 465	1 791 236	125,7	124,2	101,9
Vasvári	235 106	410 205	1 339 144	76,2	77,9	76,2
<i>Vas megye</i>	<i>343 580</i>	<i>576 003</i>	<i>1 633 104</i>	<i>111,3</i>	<i>109,3</i>	<i>92,9</i>
<i>Zala megye</i>						
Hévízi	269 872	470 665	1 376 652	87,5	89,3	78,3
Keszthelyi			1 449 280			82,4
Lenti	268 985	445 996	1 393 556	87,2	84,7	79,3
Letenyei	227 073	373 045	1 330 424	73,6	70,8	75,7
Nagykanizsai	300 350	510 418	1 578 654	97,3	96,9	89,8
Zalakarosi			1 248 397			71,0
Zalaegerszegi	334 218	588 420	1 683 660	108,3	111,7	95,8
Pacsai			1 256 659			71,5
Zalaszentgróti	205 057	384 403	1 258 433	66,5	73,0	71,6
<i>Zala megye</i>	<i>294 095</i>	<i>509 616</i>	<i>1 521 712</i>	<i>95,3</i>	<i>96,7</i>	<i>86,6</i>
<i>Régiók</i>						
Nyugat-Dunántúl	330 039	558 368	1 630 105	107,0	106,0	92,7
Közép-Dunántúl	328 918	560 035	1 714 424	106,6	106,3	97,5
Dél-Dunántúl	258 501	438 594	1 524 685	83,8	83,3	86,7
Észak-Magyarország	249 907	429 207	1 599 495	81,0	81,5	91,0
Észak-Alföld	225 649	395 450	1 501 388	73,1	75,1	85,4
Dél-Alföld	243 249	422 109	1 472 830	78,8	80,1	83,8
Közép-Magyarország	416 809	704 453	2 211 788	135,1	133,7	125,8
<i>Magyarország összesen</i>	<i>308 575</i>	<i>526 811</i>	<i>1 757 931</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>

* 1999 és 2003: egy állandó lakosra jutó adóköteles jövedelem;

2007: egy adófizetőre jutó adóköteles jövedelem.

Forrás: KSH alapján szerkesztette Lados M.

7. táblázat A személygépkocsi állomány alakulása a régióban, kistérségenként

Kistérség/megye/régió	Személygépkocsik			Személygépkocsik		
	száma ezer lakosra		átlagéletkora	száma ezer lakosra		átlagéletkora
	db		év	az országos átlag %-ában		
	1999	2007	2007	1999	2007	2007
<i>Győr-Moson-Sopron megye</i>						
Csornai	211	299	11,2	93,8	99,7	108,4
Győri	255	325	9,6	113,3	108,3	92,9
Kapuvár–Beledi	227	310	10,1	100,9	103,3	97,9
Mosonmagyaróvári	228	310	9,7	101,3	103,3	94,2
Pannonhalmi	182	278	11,7	80,9	92,7	113,0
Téti		270	12,3		90,0	119,0
Sopron–Fertődi	254	322	8,8	112,9	107,3	85,5
<i>Győr-Moson-Sopron megye</i>	<i>240</i>	<i>315</i>	<i>9,8</i>	<i>106,7</i>	<i>105,0</i>	<i>94,6</i>
<i>Vas megye</i>						
Celldömölki	201	295	12,0	89,3	98,3	116,5
Csepregi	231	307	10,2	102,7	102,3	99,0
Körmendi	223	298	11,3	99,1	99,3	110,0
Kőszegi	214	294	10,0	95,1	98,0	96,6
Óriszentpéteri	249	329	12,0	110,7	109,7	116,6
Sárvári	217	302	10,7	96,4	100,7	103,7
Szentgotthárdi	216	278	11,0	96,0	92,7	106,7
Szombathelyi	254	330	10,1	112,9	110,0	97,7
Vasvári	186	283	12,3	82,7	94,3	119,7
<i>Vas megye</i>	<i>231</i>	<i>311</i>	<i>10,7</i>	<i>102,7</i>	<i>103,7</i>	<i>103,3</i>
<i>Zala megye</i>						
Hévízi	283	378	9,7	125,8	126,0	94,1
Keszthelyi		338	10,2		112,7	98,5
Lenti	230	300	11,2	102,2	100,0	108,9
Letenyei	186	263	11,0	82,7	87,7	106,7
Nagykanizsai	226	301	9,5	100,4	100,3	91,9
Zalakarosi		259	10,9		86,3	105,5
Zalaegerszegi	249	318	10,2	110,7	106,0	98,8
Pacsi		263	11,9		87,7	115,3
Zalaszentgróti	207	283	11,9	92,0	94,3	115,2
<i>Zala megye</i>	<i>240</i>	<i>308</i>	<i>10,3</i>	<i>106,7</i>	<i>102,7</i>	<i>99,8</i>
<i>Régiók</i>						
Nyugat-Dunántúl	237	312	10,1	105,3	104,0	98,4
Közép-Dunántúl	221	305	10,3	98,2	101,7	100,0
Dél-Dunántúl	221	291	11,1	98,2	97,0	107,9
Észak-Magyarország	176	252	10,8	78,2	84,0	104,7
Észak-Alföld	174	252	10,4	77,3	84,0	101,2
Dél-Alföld	218	285	11,7	96,9	95,0	113,7
Közép-Magyarország	275	348	9,4	122,2	116,0	91,4
<i>Magyarország összesen</i>	<i>225</i>	<i>300</i>	<i>10,3</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>	<i>100,0</i>

Forrás: KSH alapján szerkesztette Lados M.

Balatongyörök – Szépkilátó

Balatongyörök Község Önkormányzata

Összes költség: 4 000 eFt

Támogatás: 2 000 eFt

Támogatás forrása: Balatoni Fejlesztési Tanács

Vonyarcvashegy – Helikon-Taverna Panzió felújítása, bővítése

Taverna Pince Kereskedelmi és Vendéglátóipari Kft.

Összes költség: 72 089 eFt 443 247 eFt

Támogatás: 21 627 eFt 129 118 eFt

Támogatás forrása: ROP-1.2.1. NYDOP-2.3.1/A.

Lukácsháza – Víztorozó fejlesztése

Nyugat-dunántúli Környezetvédelmi és Vízügyi Igazgatóság
Összes költség: 2 780 000 eFt
Támogatás: 2 780 000 eFt
Támogatás forrása: NYDOP 4.2.1/A.

Zalavár – Kis-Balaton turisztikai célú fejlesztése

Nyugat-dunántúli Környezetvédelmi és Vízügyi Igazgatóság
Összes költség: 308 000 eFt
Támogatás: 223 037 eFt
Támogatás forrása: ROP-1.1.1.

Farád – Áldos Panzió kialakítása

Németh Win Kereskedelmi és Szolgáltató Kft.

Összes költség:

63 902 eFt

Támogatás:

18 902 eFt

Támogatás forrása:

ROP-1.2.1.